

[Stinus]

kommission kan fortolkes som et udtryk for vesteuropæisk godkendelse af terror mod den tyrkiske befolkning og som en opmuntring til undertrykkelse af denne.

Det afgørende for os er udviklingen i Tyrkiet: går det den rigtige vej mod mere demokratiske forhold, henimod et samfund, hvor der ikke mere kan være tvivl om, at menneskerettighederne respekteres fuldt ud? Når man diskuterer situationen i dag – og jeg synes, det er udmærket, at vi gør det – kommer man ikke uden om også at se på det, som har ført til den nuværende situation.

Tyrkiet er et ungt demokrati; selv om Atatürk bliver betegnet som det moderne Tyrkiets far, var det dog først i 1950'erne, at oppositionsgrupper opnåede egentlig politisk indflydelse. Militærets magtovertagelse i 1980 var ikke den første, men den tredje i løbet af 20 år, og baggrunden for denne tredje militære magtovertagelse var borgerkrigsagtige tilstande i landet eller sagt på en anden måde, at de politiske ledere og deres partier ikke magtede situationen.

Og hvad var det da for en situation? Gentagne regeringsskift i 1970'erne, to politiske ledere som stod så uforsonligt over for hinanden, at de dårlig nok kunne være i stue sammen, tiltagende politisk terror fra venstre- og højregrupper. I juli 1980 blev daglig ca. 10 personer ofre for terrorhandling. I september 1980 var antallet af dræbte pr. dag 15–20. I 1978 havde premierminister Ecevit sat 13 af Tyrkiets 67 provinser i undtagelsestilstand. I sommeren 1980 var dette tal steget til 29.

Det var ikke et mønsterdemokrati, militæret satte ud af spillet i september 1980. Demokratiet havde i virkeligheden sat sig selv ud af spillet. Det er også værd at huske, at i det tyrkiske demokrati før 1980 var kommunistpartiet og ca. 50 andre partier forbudt, og at anvendelse af tortur i Tyrkiet ifølge Amnesty International også var et problem under Ecevits og Demirels demokratiske regeringer.

Alt dette nævnes ikke som et forsvar for den undertrykkelse af fundamentale menneskerettigheder, som fandt sted i Tyrkiet efter militærets magtovertagelse, ej heller som et forsvar for, at menneskerettighederne ikke efterleves fuldt ud i dagens Tyrkiet. Disse forhold kan ikke forsvares, men det er nu

godt at kende baggrunden for det, som sker i dag.

Der har været en folkeafstemning om en ny forfatning i 1982 og et parlamentsvalg i 1983 uden de gamle partier og med godkendte kandidater, hvor 92 pct. af befolkningen ikke fulgte de tidligere politiske leders opfordringer til at stemme blankt. Der har været lokalvalg i 1984 med flere partier under friere former for partierne. Der er sket forbedringer med hensyn til ytringsfriheden, og der er sket lempelser i krigsretstilstanden. Det er ikke nok, og der er grund til kritik, men en udvikling er i gang, og vi må spørge os selv, hvordan vi bedst fremmer denne udvikling.

Vi skal stille krav til denne udvikling. Vi skal stille krav til den tyrkiske regering om garantier mod tortur og umenneskelig behandling, om amnesti for politiske fanger, om ophævelse af krigsretstilstanden, om fuld genoprettelse af frihedsrettighederne og om garantier for retssikkerheden. Men vi kan ikke fortænke den tyrkiske regering i, at den ikke ønsker tilstandene fra september 1980 tilbage, og at den måske af den grund ikke er parat til at lade udviklingen forløbe helt så hurtigt, som vi kunne ønske os.

Et særligt problem er de 6–7 millioner kurdere i Tyrkiet, men det er ikke et nyt problem, den kurdiske befolknings ønske om selvstyre er blevet undertrykt siden Atatürks dage. Den tyrkiske regering benægter i dag hårdnakket, som Atatürks og Ecevits Tyrkiet gjorde det, det kurdiske folks eksistens. Det kurdiske sprog og dyrkelse af kurdisk kultur er forbudt. Det er en skamlet på den nuværende tyrkiske regering, som det var det på dens forgængere.

Den nuværende regering kan afvaske dens skamlet ved at give kurdere nogle af de mindretalsrettigheder, som aldrig har været gældende for dette folk. Det er et ømtåligt emne, men vi bør ikke vige tilbage for at fortælle den tyrkiske regering, hvad vi mener om den sag.

Vor ret til at udtrykke en mening om dette spørgsmål og om menneskerettighedsspørgsmål i Tyrkiet overhovedet hænger nøje sammen med vor evne til at anlægge et nuanceret syn på udviklingen i Tyrkiet. Det gør det foreliggende forslag efter vor opfattelse ikke, og det radikale venstre vil derfor ikke kunne medvirke til dets gennemførelse.